

۱ جنوری ۲۰۲۲

داکتر عبدالرحمن زمانی

سپه سالار نادر خان بهترین کاندید انگلیس ها برای تاج و تخت بود (از لابلای اسناد آرشیف انگلستان)

سال ۱۹۲۹ میلادی در افغانستان سال بی سابقه پادشاه گردشی بود. درین یک سال افغانستان پنج پادشاه داشت که عبارت بودند از غازی امان الله خان، سردار عنایت الله خان، حبیب الله کلکانی، علی احمد خان، و بلاخره در آخر سال محمد نادر شاه. بعد از استعفای سردار عنایت الله خان و اعلام مجدد سلطنت غازی امان الله خان، سفیر انگلیس در یک وقت با سه پادشاه معامله داشت: امان الله خان در قندهار، علی احمد خان در جلال آباد و حبیب الله کلکانی در کابل. ناگفته نماند که دو نفر دیگر هم از مدعیان تاج و تخت وجود داشتند که راجع به آنها کمتر صحبت شده است. یکی غوث الدین خان احمدزی پسر جان داد خان احمدزی بود، که میگفت «اگر بچه سقا و امیر شده میتواند، هر کس دیگر هم میتواند»، و دیگری هم سردار محمد عمر خان پسر سردار ایوب خان بود که مثل عبدالکریم خان پسر امیر یعقوب خان در دوران اغتشاش منگل، در دوران این اغتشاش از قلمرو هند بریتانوی به سرحد آزاد آمده بود.

موقف انگلیس ها راجع به غازی امان الله خان، با در نظر داشت دشمنی و نفرت دیرینه هردو جانب بسیار روشن بود. چنانچه «آستین چمبرلین Austen Chamberlain» وزیر خارجه انگلستان، بتاريخ ۲۹ جنوری ۱۹۲۹ در جوابیه رسمی ایکه برای پارلمان تهیه شده بود، خواند که «شاه امان الله رسماً استعفایش را به حکومت اعلیحضرت [بریتانیا] اعلام کرده و در نتیجه آن تا وقتی که روشن نشده باشد با وجود کناره گیری اش برای عموم مردم افغانستان بحیث پادشاه شان قابل قبول است، حکومت اعلیحضرت نمیتواند حکومت او را بحیث حکومت مشروع افغانستان قبول کند». (تلگرام شماره ۵۱۴ مؤرخ ۲ فبروری به وزیر دولت برای امور خارجه هند در لندن، (L/P&S/10/1301).

انگلیس ها در کابل از حبیب الله کلکانی تا آوردن زمامدار مورد نظرشان برای یک دوره انتقالی استفاده میکردند. هم کمشنر عمومی انگلیس ها در پشاور و هم سفیر انگلیس در کابل معتقد بودند که سلطه او بر کابل دیری دوام نخواهد کرد، و او نمیتواند مقام پادشاهی تمام افغانستان را کسب کند. تلگرام شماره ۷۹ مؤرخ ۲۳ جنوری ۱۹۲۹ کمشنر عمومی ایالت سرحدی شمال غربی.

انگلیس ها برای اینکه حبیب الله کلکانی درین دوران انتقالی در اعمال و حرکات خود از حد و چوکات تعیین شده خارج نشود، یک عده از اشخاص باتجربه و کاردان را در اطرافش قراردادند که مهمترین و معتمدترین آنها شیرجان وزیر دربار بود. برادران دیگر او عطالله حق خان و وظیفه وزارت خارجه، محمد صدیق خان قوماندانی قول اردوی مرکزی و محمد کریم خان ریاست ضبط احوالات را به عهده داشتند. در پهلوی اینها اشخاص دیگر

د پانو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خیر و لولئ

مثل محمود سامی قوماندان سابق قول اردو، سردار شیر احمد خان زکریا رئیس عمومی تفتیش و سردار فیض محمد خان زکریا وزیر معارف دوره امانی بحیث مشاورین خاص حبیب الله کلکانی را تحت محاصره گرفته بودند. سردار فیض محمد خان زکریا که شش ماه قبل از پادشاهی حبیب الله کلکانی در نطق افتتاحیه جشن استقلال در ستدیوم باغ عمومی پغمان، امان الله خان را «امان الله کبیر» لقب داده بود، حالا مدیریت جریده «حبیب الاسلام» یعنی ارگان تبلیغاتی حبیب الله کلکانی را بعهدہ گرفت و سردار شاه محمود خان برادر محمد نادر خان نیز بحیث منشی خصوصی حبیب الله خان کلکانی تعیین شد. (زمانی عبدالرحمن، بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس)

موقف انگلیس ها راجع به حبیب الله کلکانی و علی احمد خان از تلگرام همفریز به وزیر امور خارجه در لندن هم به روشنی درک میشود. وی راجع به پلان های آینده خود به وزیر امور خارجه در لندن نوشت که جمع بندی وضعیت فعلی افغانستان یا پیشبینی انکشافات آینده مشکل است. نادر خان با سه برادرش در ولایات جنوبی و مشرقی مصروف کسب حمایت و جمع آوری آرای قبایل است. **بنظر میرسد که حبیب الله [کلکانی] میدان را میبازد و ممکن است پایتخت را، در صورت شرایطی که برای خود و پیروانش قابل قبول باشد، تسلیم کند. علی احمد خان بصورت قطعی از میدان مسابقه حذف شده است.** (تلگرام شماره ۲۸۳ مؤرخ ۲۵ مارچ ۱۹۲۹ سفیر انگلیس به وزیر امور خارجه در لندن).

گرچه سپه سالار نادر خان یکی از کاندیدان مورد نظر انگلیس ها بود که برای چنین روزی در نظر گرفته شده بود، اما آنها نمیتوانستند بنا بر دلایل مختلف از وی حمایت علنی کنند. صرف نظر از نفرت مردم از انگلیس ها و دست نشاندگان شان، بقدرت رساندن علنی محمد نادر خان نه تنها مورد استفاده تبلیغاتی حکومت های قندهار، جلال آباد و کابل قرار می گرفت، بلکه این کار بحیث واضح ترین مداخله انگلیس ها در امور داخلی افغانستان سبب عکس العمل شدید در هند، روسیه و کشورهای رقیب دیگر نیز میگردد.

چنانچه سفیر انگلیس با در نظر داشت مشکلات موجود، کندی در کار پیاده کردن پلان هایشان و احتمال دوام بیشتر اوضاع کنونی، کمک های بیشتر به نادر خان و حتی مداخله مستقیم انگلیس ها را پیشبینی نموده مینویسد که «اگر اقوام نتوانند به توافق برسند و جنگ شدید، بدون پیروزی چشمگیری یکی از جوانب، درگیرد، من احتمال آنرا میبینم که از ما خواسته شود برای اعاده نظم و نشان دادن بر تخت یک کاندیدی که بصورت عموم قابل قبول باشد، مداخله کنیم. حتی قبل از آنکه کابل را ترک بگویم، از من بصورت غیر رسمی خواهشاتی بعمل آمده بود تا در زمینه میانجیگری کنم.

او علاوه میکند که «حتی اگر نادر خان بتواند قبایل را آماده سازد تا بدون جنگ به اتفاق آرا از یک کاندید حمایت کنند، من فکر میکنم آن کاندید بدون ضمانت کمک انگلیس تاج و تخت را قبول نخواهد کرد. (تلگرام شماره ۲۸۳ مؤرخ ۲۵ مارچ ۱۹۲۹ سفیر انگلیس به وزیر امور خارجه در لندن).

د پانو شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ

منابع

- اسناد محرمانه آرشیف هند بریتانوی در لندن ، تلگرام شماره ۵۱۴ مؤرخ ۲ فبروری به وزیر دولت برای امور خارجه هند در لندن ، L/P&S/10/1301.
- اسناد محرمانه آرشیف هند بریتانوی در لندن ، تلگرام شماره ۷۹ مؤرخ ۲۳ جنوری ۱۹۲۹ کمشنر عمومی ایالت سرحدی شمال غربی .
- اسناد محرمانه آرشیف هند بریتانوی در لندن ، تلگرام شماره ۲۸۳ مؤرخ ۲۵ مارچ ۱۹۲۹ سفیر انگلیس به وزیر امور خارجه در لندن.
- زمانی عبدالرحمن ، بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس.

(پایان)

د پانو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ